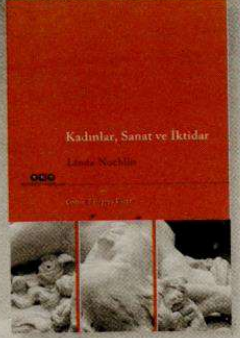

LINDA NOCHLIN'DEN 'KADINLAR, SANAT VE İKTİDAR'

Feminist eleştirinin kilometre taşı

Felsefeye, sanat tarihine ve edebiyata feminist bakışıyla yaklaşan, metin ve eserlerde kadınların konumunu değerlendiren bir eleştirmendi Linda Nochlin. Özellikle "Neden Hiç Büyük Kadın Sanatçı Çıkmadı?" makalesiyle feminist sanat tarihinin kuramsal temellerini atmıştı. Kitabında, bununla birlikte yedi makalesi yer alan yazar, kadın-sanat ilişkisini ve kadının temsili felsefi ve politik açıdan yorumluyor.

KAAN EGEMEN

Nochlin, bir avangart ve sanat tarihine feminist yaklaşımı zerk etmişti. Sanatsal feminist eleştirinin, teorik ve toplumsal bağlamda ana akım söylem içine yerleştirilmesinde önemli bir rol oynamıştı. *Kadınlar, Sanat ve İktidar* bu ilintiyi birlikte, feminizmi en muhafazakar sanatsal disipline dahil etmenin başlangıçtaki güçlüklerini de ortaya koyan metinlerden oluşuyor.

ARIZALI YERGİLERİ

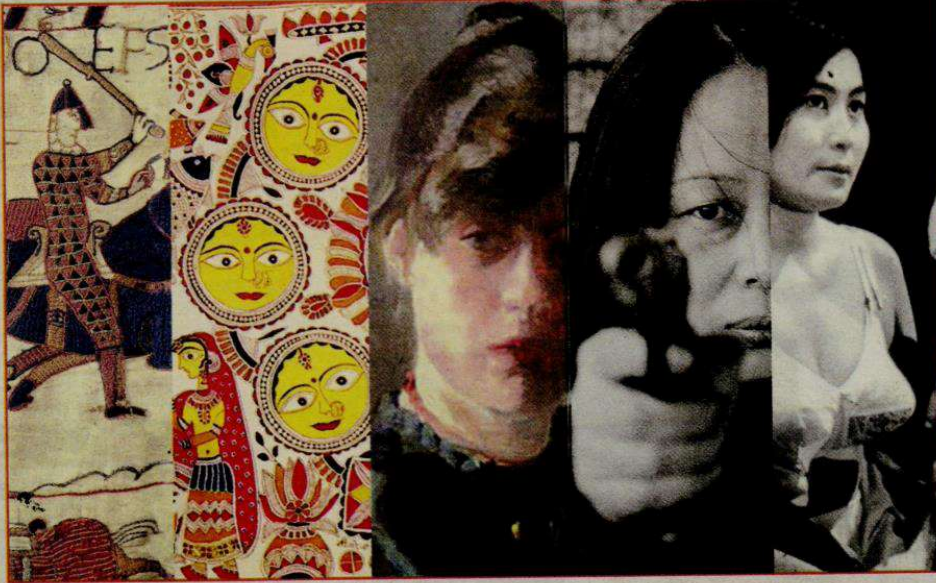
Bunlar dışında, yazarın feminist sanat tarihinin görevi ve işlevine dair kimi belirlemeleriyle de karşılaşırız kitapta:

"Feminist sanat tarihi arıza çıkarmak, sorgulamak, ataerkil yuvalanmaların tepesini attırmak için var. Ana akım sanat tarihinin yeni bir varyantı ya da bir ilavesi gibi görülmemeli. Tüm gücünü kullandığında, feminist sanat tarihi sınır aşan ve egemen çevrelere karşı bir pratiktir ve disiplinin temel yasalarından çoğunu masaya yatırmaya niyetlenir."

Nochlin, gerek plastik sanatlarda gerek edebiyatta ve şiirde oluşturulmuş imgeleri çözümlenerek odaklandığı kadın-sanat ilişkisinde iktidarın işleyişine, kadınların eser ve söylemlerdeki temsiliyle ilgili birtakım sonuçlara varıyor.

Erkek egemen sanat ortamında, kontrol altında tutulması gerektiği söylenen kadınların birer nesne haline getirildiği ideolojiyi eleştiriyor.

Yazar, kadınları belli bir nosyona ve imaja hapseden sanatsal söylemi hatırla-

turken eserlerdeki "altı metinlerin" ötesine geçmeyi amaçlıyor:

"Peşinde olduğum şey, bir 'derinlemesine okuma' değil; imajların ötesine geçip de çeşitli resimsel metinlerin yüzeyinin altında yatan daha derin hakikatin alanına doğru ilerlemeye girişmeyeceğim. Benim kadın-sanat-iktidar üçlüsünü inceleme girişimim, daha çok ikonografi veya anlatının ana söylemiyle -derinlikleriyle olduğu kadar yüzeyiyle de- eşzamanlı olarak var olan toplumsal cinsiyet farklılıklarıyla ilişkili iktidara dair çeşitli söylemleri çözüme çabası olarak düşünülmesi."

Sembolik iktidarın yaratıcıları ve onların suç ortaklarını ifşa eden Nochlin, ortaya konan zayıf ve güçlü cins imgesi ayrımı eleştirirken Roma, Victoria dönemi, on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl sanatından örnekler sunuyor.

Nochlin, incelediği eserlerde kadın be-

deni üzerinden iktidar çağrışımı yapan anlamlı şanlı ressamı eleştirirken söz konusu tabloların büyük hayranlıkla bahsedip onları yüceltenleri, haz alma ve sahip olma fantezisinin failleri diye nitelerek gözler önüne seriyor.

'DÜŞMÜŞ KADIN' İMGESİ

Nochlin'in metinlerinde öne çıkan şey, ayrımcılık ve cinsiyetçilik eleştirisi. Güç ve iktidar ilişkisiyle oluşturulan ağırlık sanattaki yansımından dem vuran yazar, aynı zamanda kadınların uyumlu şekilde resmedilmesini ve kendi kaderini tayin etme hakkının sanatsal bağlamda elinden alınmasını da yeriyor. Diğer bir ifadeyle çok uzun süre sanatı yönlendiren bilincaltı ve bununla kurulan ideolojik yapıyı ortaya koyuyor.

Bahsi geçen yapıda kovulma önemli bir yer kaplıyor; bu, oturma odasından gön-

derilme ya da cennetten uzaklaştırılma anlamına gelebiliyor.

Nochlin, söz konusu kovulmanın sanat eserlerindeki izini sürerken "günahkâr" veya "düşmüş kadın" imgesiyle meydana getirilen ayrımcılığa da eleştirel bir gözle bakıyor.

Batılı beyaz erkeğin yarattığı sanatsal tahakküm, Nochlin'e göre eşitliği öteleyip bir tür entelektüel çarpıtıma yol açıyor ve "Peki, kadınlar erkeklerle gerçekten eşitse neden bugüne kadar hiç büyük kadın sanatçı çıkmadı?" gibi imalarla dolu bir soruya kaynaklık ediyor.

Yazar soruya verilen sinsi yanıtı da hatırlatmış: "Hiç büyük kadın sanatçı çıkmamıştır çünkü büyük olmak kadınların kapasitesini aşar."

VARSAYIMLAR...

Sorunun ve yanıtının arka planındaki önyargıları ve varsayımları anımsatıyor yazar:

"Bu tür bir sorunun ardında, penis yerine rahmi olan insanların önemli herhangi bir şey yapamayacağını ortaya koyan 'bilimsel olarak ispatlanmış' kanıtlardan tutun da bunca yıldır erkeklerle neredeyse eşit konumda bulunmasına karşın kadınların -üstelik birçok erkek de kendi dezavantajlı konumundan mücadele ederken- görsel sanatlarda hâlâ nasıl olup da sıra dışı öneme sahip bir başarı elde edemediğine şaşırarak gibi görece açık görüşlü yaklaşımlara varıncaya kadar envai çeşit varsayım yatıyor."

Bu önyargı ve varsayımlar, ıskalanmış kadın sanatçıların var olduğu gerçeğini değiştiriyor. Ötelenemeyen bir gerçek de kurumsal yapılar aracılığıyla palazlandırılan cinsiyetçi sistem. Nochlin, feminist sanatsal eleştirisini tam da buraya yöneltiyor. ■

Kadınlar, Sanat ve İktidar / Linda Nochlin / Çev.: Süreyya Evren / YKY / 182 s.